

6. Konstruktory a destruktory, RAII

B2B99PPC – Praktické programování v C/C++

Stanislav Vítek

Katedra radioelektroniky
Fakulta elektrotechnická
České vysoké učení v Praze

Část I

Konstruktory a destruktory

I. Konstruktory a destruktory

L-value R-value

Konstruktory a destruktory

Přesouvání (move sémantika)

L-value

- *locator value*, někdy také *left-hand side value*
- z *pohledu kódu* všechny identifikátory, které označují konkrétní místo v paměti
- fyzicky i jiné objekty, které mají nějaké místo v paměti, jen ho nejsme schopni identifikovat názvem
- do `l-value` jsme schopni přiřadit hodnotu
- výjimka jsou `const` proměnné, ale i ty jsou `l-value`

```
1 | int a = 5; // a je l- value
2 | std::string b; // b je l- value
3 | MyClass c; // c je l- value
```

R-value

- *right-hand side value*
- dočasné a přechodné objekty
- (syntakticky) nemají adresovatelnou paměť – nemají identifikátor
- nelze do nich přiřadit

```
1 | int a = 5;           // a je l-value, 5 je r-value
2 | std::string b = "hi"; // b je l-value, "hi" je r-value
3 | float c = get_c (); // get_c () je ( vraci ) r-value
4 | 5 = c; // ouch !
```

L-value reference

- reference na `l-value`
- nekonstantní nelze navázat na `r-value`

```
1 | int a = 5;
2 | int & ra = a; // ok
3 | int & rb = 5; // ouch !
```

- konstantní `l-value` reference – také reference na `l-value`
- při vázání na `r-value` ji díky `const` kompilátor převede na `l-value`

```
1 | const int& rb = 5; // ok
2 | void my_func ( const int& a) {}
3 | // ...
4 | my_func (a); // ok
5 | my_func (10); // ok
```

- reference na `r-value`
- nelze vázat na `l-value`
- platnost má jako běžná reference, jen nemusí být `const` pro `r-value`
- uvození `&&`
- dovoluje fungování move sémantiky (přesouvání – viz další část přednášky)

```
1  int && rb = 5; // ok
2  void my_func (int && a) {
3      //...
4  }
5  my_func (a) // ouch !
6  my_func (10); // ok
```

- dovoluje rozlišit dočasné a *trvalé* instance

```
1 void my_func (int && a) {
2     // pro dočasné instance
3 }
4
5 void my_func (const int& a) {
6     // pro trvalé instance
7 }
8
9 my_func (a); // ok
10 my_func (10); // ok
```


L-value a R-value kontext

- lze rozlišit kontext volání metody objektu
- jiné chování při volání metody nad `l-value`, než nad `r-value`
- uvození `&` pro `l-value` a `&&` pro `r-value` za signaturou metody

```
1  class Test {
2  public:
3      std::string getContext () & {return "l-value\n";}
4
5      std::string getContext () && {return "r-value\n";}
6  };
7  //...
8  Test a;
9
10 std::cout << a.getContext ();           // l-value
11 std::cout << Test().getContext ();     // r-value
```

I. Konstruktory a destruktory

L-value R-value

Konstruktory a destruktory

Přesouvání (move sémantika)

Konstruktor

Už víme, že

- konstruktor je speciální metoda volaná při inicializaci objektu
- konstruktor má tzv. inicializační sekci
- jméno konstruktora = jméno třídy

Přetěžování konstruktorů

- jako přetěžování funkcí/metod
- (od C++11) konstruktory mohou v inicializační sekci volat jiné konstruktory (tzv. delegující konstruktory)

Pořadí volání konstruktorů

- konstruktory atributů se volají před konstruktorem objektu
- volání konstruktorů při dědičnosti (později, v přednášce o OOP)

Kopírování

Hodnotová sémantika

- Inicializace/přiřazení je kopírování.

Implicitní kopírování

- Všechny atributy jsou zkopírovány (inicializace/přiřazení)
 - to je většinou to, co chceme
 - co když chceme jiné chování? (proč chceme jiné chování?)

Kopírovací konstruktor

- Popisuje, jak se objekt kopíruje při inicializaci
- Pokud ho nedefinujeme, kompilátor pro nás připraví implicitní
- Syntax: `Object(const Object& object)`
 - proč referenci? Protože teprve definujeme, jak kopírovat.
 - proč konstantní? Protože není slušné při kopírování měnit originál.

- Mějme třídu `Vektor`, která popisuje vektor celých čísel, data uložena v dynamické paměti
- Implementace obsahuje přetížený operátor pro přístup k datům

```
1  class Vektor {
2      int * data, velikost;
3  public:
4      Vektor (int v): velikost(v) {
5          data = new int[velikost];
6          for (int i = 0; i < velikost; i++) data[i] = 0;
7      }
8      ~Vektor () {delete [] data;}
9      int & operator[] (int idx);
10 };
```

lec06/03-vektor.cpp

```
1  int & Vektor::operator[] (int idx)
2  {
3      return data[idx];
4  }
5
6  int main()
7  {
8      Vektor a(5);
9      a[1] = 10;
11     for (int i = 0; i < 5; i++)
12         std::cout << a[i] << " ";
14     std::cout << std::endl;
16     return 0;
17 }
```

```
1  int main()
2  {
3      Vektor a(5), b(5);
4
5      a[4] = 3;
6      b = a;    // problém č. 1
7      b[3] = 5; // problém č. 2
8
9      for (int i = 0; i < 5; i++) std::cout << a[i] << " ";
10     std::cout << std::endl;
12     for (int i = 0; i < 5; i++) std::cout << b[i] << " ";
13     std::cout << std::endl;
15     return 0;
16 }
```

Mělká kopie

- Objekt byl okopírován použitím operátoru =
- Třída `Vektor` nemá operátor = přetížený, takže si jej kompilátor vymyslí:
 - objektové členské proměnné kopíruje jejich operátorem =
 - primitivní datové typy (včetně ukazatelů a ukazatelů na objekty) kopíruje po bytech
- Binární kopie ukazatele na dynamicky alokovaná data referencuje stejnou paměť (tedy stejná data)
- To se nazývá mělká kopie (shallow copy).
- Mělká kopie není problémem, pokud jsme si toho vědomi.
- Destruktor ale problémem je (stejný dynamicky alokovaný blok je uvolněn dvakrát nebo i vícekrát).

Hluboká kopie

- Sémantika operátoru `=` (deep copy) je jasná:
 - chceme okopírovat zdrojová data (vpravo) na cílová (vlevo),
 - původní data na levé straně budou zřejmě zničena, objekty musí zůstat nezávislé.
- Kopírování adresy je nedostatečné, je třeba kopírovat obsah:
 - musí být připraven nový dynamicky alokovaný blok,
 - obsah pole musí být zkopírován, dříve alokované pole musí být zrušeno.

```
1  Vektor & Vektor::operator = (const Vektor & src) {
2      if ( &src == this ) return *this;
3      delete [] data;
4      velikost = src.velikost;
5      data = new int [velikost];
6      for (int i = 0; i < velikost; i++)
7          data[i] = src.data[i];
8      return *this;
9  }
```

- Deklarace

```
1 | Vektor b = a;
```

deklaruje nový objekt `b` a inicializuje jej obsahem objektu `a`.

- Deklarace je identická jako

```
1 | Vektor b (a);
```

- V obou předchozích případech inicializace se volá kopírující konstruktor :

```
1 | Vector (const Vector & src);
```

- Implicitní kopírující konstruktor:

- objektové členské proměnné jsou kopírovány jejich kopírujícími konstruktory,
- primitivní datové typy (včetně ukazatelů a ukazatelů na objekty) jsou kopírovány po bitech.

Toto je v podstatě mělká kopie objektu.

```
1  Vektor::Vektor (const Vektor & src)
2  {
3      velikost = src.velikost;
4      data = new int [velikost];
5      for ( int i = 0; i < velikost; i++ )
6          data[i] = src.data[i];
7  }
```

- Konstruktor je podobný operátoru =, ale
 - chybí podmínka,
 - chybí delete.

Proč?

- Kopírující konstruktor a operátor = jsou použity pro vytvoření hluboké kopie objektu.

Cílový objekt

- operátor = má na levé straně plně funkční objekt
 - zdroje alokované pro cílový objekt musí být před kopírováním uvolněny
- kopírující konstruktor nemá žádný objekt k modifikaci
 - cíl má již rezervovanou (neinicializovanou) paměť, která musí být inicializována
- Kopírující konstruktor a operátor = jsou těsně svázány s destruktorem.
- Je-li důvod pro implementaci destrukturu, je také důvod pro implementaci kopírujícího konstruktoru a operátoru = (pokud kopírování není zakázáno).

Zákaz kopírování

- Kopírování lze zakázat pomocí klíčového slova `delete`

```
1  class Objekt
2  {
3  public:
4      Objekt ();
5      // --
6      // zakázání kopie konstruktorem
7      Objekt (const Objekt & obj) = delete;
8      // zakázání kopie přiřazením
9      Objekt& operator= (const Objekt &) = delete;
10 };
```

Destruktory

Konec života objektů

- lokální objekty: na konci bloku
- atributy objektů: zároveň s koncem života objektu, kterému patří
- globální objekty: na konci programu
- dynamicky alokované objekty: do C++11 (v zásadě pouze) explicitně

Pořadí volání destruktoreů

- opačné pořadí než volání konstruktorů²
- destruktory atributů se volají po destrukturu hlavního objektu

Všimněte si, že

- volání destruktoreů je **deterministické**, víme přesně, kdy nastane konec života objektu
- tato vlastnost umožňuje princip RAII

Pravidla

Rule of Zero

- pokud možno, nepište kopírovací konstruktor/přiřazení ani destruktory
- vhodné pro třídy, které přímo nespravují žádný zdroj (resource)

Rule of Three

- jakmile třída spravuje nějaký zdroj, pak je typicky třeba explicitně definovat všechny tři (nebo alespoň některé zakázat):
 - kopírovací konstruktor
 - kopírovací přiřazovací operátor
 - destruktory

Rule of Five (od C++11)

- přidává se ještě přesouvací (move) konstruktor/přiřazení

I. Konstruktory a destruktory

L-value R-value

Konstruktory a destruktory

Přesouvání (move sémantika)

Motivace

- Uvažujme `std::vector` obsahující složité objekty (např. řetězce). Pokud se vyčerpá kapacita, musí:
 - alokovat nové větší pole pro objekty,
 - zkopírovat objekty ze starého pole do nového pole jejich kopírujícími konstruktory,
 - uvolnit původní pole (zavolá destruktury všech původních objektů).
 - operace bude velmi režijně náročná.
- Není kopírování řetězců hloupé?
 - řetězec typicky obsahuje informaci o kapacitě, využitě délce a ukazatel na pole znaků (dynamicky alokované),
 - rozšíření pole řetězců provede hlubokou kopii, tedy kopíruje celé řetězce včetně polí znaků,
 - následně jsou staré řetězce likvidovány (včetně polí znaků),
- Nešlo by pole znaků recyklovat,
- Nestačila by zde varianta mělké kopie?

Přesouvací konstruktor

- Samotná mělká kopie ale nestačí
- Zdrojový a cílový objekt sdílí data
 - to až tak nevádí, zdroj stejně brzy zanikne,
 - ale destruktory zničí sdílená data.
- Mělkou kopii nelze použít vždy
 - někdy potřebujeme objekty skutečně kopírovat (kopírující konstruktor, deep copy),
 - pro přesouvání C++11 zavádí nový konstruktor – **přesouvací konstruktor**.
- Přesouvací konstruktor dostává parametrem zdrojový objekt:
 - použije složky zdrojového objektu pro inicializaci (zde např. ukazatel na řetězcová data),
 - zdrojový objekt vytěží,
 - zajistí, aby šlo zdrojový objekt bezpečně uvolnit destruktorem (zde např. ukazatele nastaví na **NULL**).

Kopírující vs. přesouvací konstruktor

```
1  class string {
2      int len, max; char * ptr;
4      string (const string & src) { // copy constructor
5          len = src.len;
6          max = src.max;
7          ptr = new char [max];
8          for (int i = 0; i <= len; i++) ptr[i] = src.ptr[i];
9      }
11     string (string && src) { // move constructor
12         len = src.len;
13         max = src.max;
14         ptr = src.ptr;
15         src.ptr = NULL; /* !!! */
16     }
17 };
```

Přesouvací konstruktor

- Přesouvací konstruktor má parametr v podobě `&&`:
 - nový C++ typ – reference na pravou stranu,
 - obdoba C++ typu reference,
 - umožní volanému takto předaný objekt *vytěžit*
- Jak se liší reference:
 - `&` volající musí předat zapisovatelný objekt s paměťovou reprezentací. Nelze předávat konstantní objekt nebo dočasný objekt. Volaný může objekt číst i zapisovat.
 - `const &` volající musí předat objekt s paměťovou reprezentací (i konstantní) nebo dočasný objekt. Volaný může objekt pouze číst.
 - `&&` volající musí předat objekt k *vytěžení* – buď dočasný objekt nebo objekt označený k *vytěžení* pomocí `std::move`. Volaný může objekt číst i zapisovat. Objekt musí být zrušitelný destruktorem.
 - `const &&` nemá využití

Přesouvací operátor =

- Obdoba operátoru =, použije se pro optimalizaci kopírování tam, kde objekt na pravé straně zaniká.

```
1  string & operator = (string && src) {
2  if (this == &src) return *this;
3      delete [] m_Ptr;
4      ptr = src.ptr;
5      len = src.len;
6      max = src.max;
7      src.ptr = NULL;
8      return *this;
9  }
10 // ...
11 string s;
12 s = string ("hello"); // presouvaci operator =
```

Přesouvací operátor =

- Přesouvací operátor = často doprovází přesouvací konstruktor (a naopak).
- Přesouvací a kopírující operátor = lze spojit do jednoho technikou **copy & swap**.
- Musíme ale vytvořit odpovídající přesouvací a kopírující konstruktor.

```
1  string (const string & src) { ... }
2  string (string && src) { ... }
3  string & operator = (string src) { // ani & nebo &&
4
5      // != &src
6      swap (ptr, src.ptr);
7      swap (max, src.max);
8      swap (len, src.len);
9      return *this;
10 }
```

Přesouvací operátor = – copy & swap

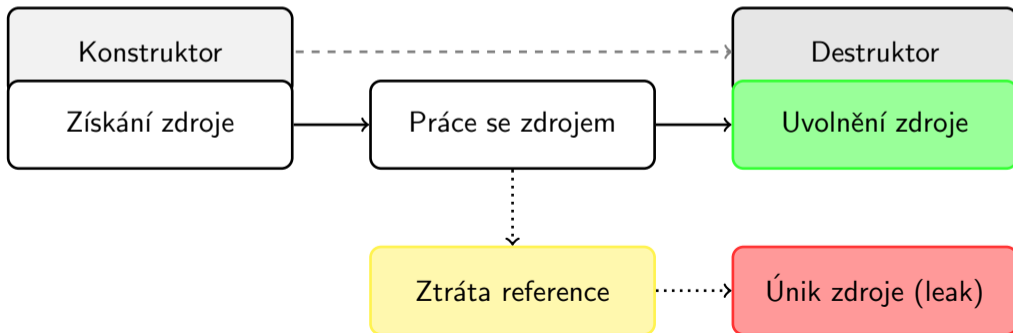
- Parametrem operátoru = je nová instance `src`,
- Pro její inicializaci se použije buď přesouvací nebo kopírující konstruktor,
- V těle operátoru = se vymění obsah
- Ukazatel `this` obsahuje přesunutý/zkopírovaný obsah pravé strany
- Parametr `src` obsahuje původní obsah instance `this`
- Po návratu z operátoru = se zavolá destruktore `src`, které uvolní původní nepotřebný obsah `this`,
- Díky kopírování do nové instance `src` máme jistotu, že `this != &src`

Část II

RAII

RAII – Resource Acquisition Is Initialization

- někdy též zváno scope-based resource management
- správa zdroje spjatá s životním cyklem objektu
 - inicializace objektu: získání zdroje (acquire)
 - destruktork: uvolnění zdroje (release)
- ideálně: jeden objekt spravuje jeden zdroj

RAII – Příklady zdrojů

- paměť na haldě
- string, vector, všechny kontejnery
- práce se soubory v C++
- chytré ukazatele (C++11)
- zamykání, mutexy (C++11)

V C++ vše funguje na stejném principu

Různé jazyky často implementují automatickou správu paměti, ale ne automatickou správu zdrojů (v posledních letech se to trochu zlepšuje). C++ má automatickou správu zdrojů už skoro od svého počátku.

Chytré ukazatele – smart pointers

- Cílem je poskytnout prostředek pro bezpečnou správu paměti a programátorské chyby
 - neuvolnění paměti
 - vícenásobné uvolnění paměti
 - ukazatele do neplatné paměti
 - záměna `delete` a `delete []`

Problémem je i nejasné vlastnictví `raw pointerů` a odpovědnost za jejich uvolňování

- Chytré ukazatele umožňují automatickou dealokaci v místě zániku vlastníka

Garbage collector

- Přístup k hodnotám
 - pomocí dereference, vrací ukazatel na datový typ parametry šablony
 - metodou `get`

- Několik variant chytrých ukazatelů:

`std::unique_ptr`, `std::shared_ptr`, `std::weak_ptr`

- Inicializátory:

`std::make_unique`, `std::make_shared`

Chytré ukazatele – `std::unique_ptr`

- Nejjednodušší, ale pokrývá většinu našich možných potřeb
- Má nulovou režii za běhu (na rozdíl od dalších chytrých ukazatelů)
- Použitelný pro jednotlivé objekty i pole – podporuje operátory `*`, `->` a `[]`

Základní princip

- Objekt, který uvnitř drží ukazatel (koncept vlastnictví)
- Na konci života objektu se zavolá `delete` na vlastněný ukazatel
 - tedy zavolá destruktory a dealokuje
 - lokální `std::unique_ptr`: automaticky, na konci bloku
 - `std::unique_ptr` jako atribut: automaticky po destrukturu hlavního objektu
 - explicitně: zavoláním metody `reset()`
- Vlastnictví se nedá sdílet (proto `unique`)
 - ale může se explicitně předat

Chytré ukazatele – `std::unique_ptr`

- Alokace
- pokud neinicilizujeme, je automaticky `nullptr`

```
1 // v C++11
2 std::unique_ptr<Object> ptr(new Object(params));
3 // od C++14 - inicizalizátory
4 auto ptr = std::make_unique<Object>(params);
```

- Přístup k objektu – stejně jak u klasických ukazatelů (`*`, `->`)
- Pozor, nedefinované chování, pokud by byl `ptr == nullptr`

```
1 ptr->method();
2 function(*ptr);
```

Chytré ukazatele – `std::unique_ptr`

- test, zda `std::unique_ptr` obsahuje nějaký ukazatel

```
1 | if (ptr) { ... }
```

- přímý přístup ke spravovanému ukazateli

```
1 | Object* rawPtr = ptr.get();  
2 | // ptr je stále vlastníkem ukazatele
```

- vzdání se vlastnictví

```
1 | // tohle raději nedělejte!  
2 | Object* rawPtr = ptr.release();  
3 | // ptr už není vlastníkem ukazatele, který je nyní uložen  
4 | // v rawPtr, a je třeba jej uvolnit ručně!
```

Chytré ukazatele – `std::unique_ptr`

- předávání vlastnictví jinému `std::unique_ptr`
- `std::unique_ptr` se nedá kopírovat!

```
1 | std::unique_ptr<Object> newPtr = ptr; // chyba!  
2 | // normální operátor= vytváří kopii, ukazatel by nebyl unikátní
```

- `std::unique_ptr` třeba přesouvat (`std::move`)

```
1 | std::unique_ptr<Object> newPtr = std::move(ptr);  
2 | // newPtr teď vlastní ukazatel, který předtím vlastnil ptr  
3 | // ptr teď nevlastní nic, je tedy ekvivalentní nullptr
```

- funguje nejen při inicializaci, ale i při přiřazení

```
1 | auto ptrA = std::make_unique<Object>();  
2 | auto ptrB = std::make_unique<Object>();  
3 | ptrA = std::move(ptrB); // kdo co vlastní teď?
```

Chytré ukazatele – `std::unique_ptr`

- použití pro alokaci polí

```
1 // v C++11
2 std::unique_ptr<Object[]> ptr(new Object[size]);
3 // od C++14 { použijte raději takto
4 auto ptr = std::make_unique<Object[]>(size);
5 // alokuje paměť pro size objektů
6 // a všechny inicializuje bezparametrickým konstruktorem
```

- použití pro alokaci polí primitivních typů

```
1 auto ptr = std::make_unique<int[]>(size);
2 // alokuje paměť pro size intů
3 // a všechny inicializuje na 0
```

- inicializuje tedy jako `new int[size]()`

Jak správně pracovat s ukazateli v moderním C++

- je třeba rozmyslet, kdo bude vlastníkem ukazatele
 - ten pak má `std::unique_ptr` ukazující na daný objekt
- ostatní (ne-vlastníci) smí mít klasický (raw) ukazatel na tentýž objekt (lépe referenci)
 - je třeba zaručit, aby vlastník ukazatele přežil všechny ne-vlastníky, kteří ukazovaný objekt používají

Jak předávat `std::unique_ptr` do funkce?

- hodnotou typu `std::unique_ptr`: volající pak musí použít `std::move` a tím se vzdává vlastnictví ukazatele
- referencí: volaná funkce může sebrat vlastnictví (nedoporučované)
- const referencí: v podstatě OK, ale volaná funkce může modifikovat odkazovaný objekt (je to jakoby `Object* const`)
- surový ukazatel: může být `Object *` nebo `const Object *`
- úplně nejlépe – referencí na `Object`: volající musí zajistit, že není `nullptr`

Chytré ukazatele – `std::unique_ptr`

- předávání pomocí `std::move`

```
1 auto rect = std::make_unique<Rect> (2 , 3);  
2 // ...  
3 auto rect2 = std::move (rect);  
4 rect2->CalcSurface ();  
5 rect->CalcSurface (); // chyba !
```

- návratová hodnota funkce

```
1 std::unique_ptr<Rect> VytvorCtverec (int a) {  
2     auto rect = std::make_unique <Rect>(a, a);  
3     // ...  
4     return std::move (rect);  
5 }
```

Chytré ukazatele – `std::shared_ptr`

- `std::shared_ptr` slouží pro společné vícenásobné sdílení paměti
- Společně s kopií `std::shared_ptr` se o ní vytváří záznam v interním čítači referencí
 - konstruktor čítač inkrementuje
 - destruktor čítač dekrementuje, poslední prvek zruší i odkazovaný objekt
- `std::make_shared` vytvoří shared pointer tak, že z dodaného objektu si vytvoří kopii

```
1 | std::shared_ptr<Rect> rect = std::make_shared<Rect> (2, 3);  
2 | auto rect2 = rect; // lze kopírovat
```

- návratová hodnota není problém

```
1 | std::shared_ptr<Rect> VytvorCtverec (int a) {  
2 |     auto rect = std::make_shared<Rect> (a, a);  
3 |     // ...  
4 |     return rect ;  
5 | }
```

Chytré ukazatele – `std::weak_ptr`

- realizuje dočasné vlastnictví, odkazuje na objekt zprostředkovaně přes vlastníka
- umí sdílet ukazatele s `std::shared_ptr`, aniž by je vlastnil

```
1 | std::weak_ptr<double> xx;  
2 | std::shared_ptr<double>bb (new double);  
3 | xx = bb;
```

- pro přístup/práci nutno zkonvertovat na `std::shared_ptr` pomocí metody

```
1 | std::shared_ptr aa = xx.lock(); // zablokuje zruseni puvodniho xx
```

- Dá se zjistit, zda originál stále existuje

```
1 | if (xx != nullptr) // ukazatel je v pořádku => bb ještě existuje  
2 | if (xx.expired()) // bb je zrušeno
```